

Gènere i societat

Unitat 5 . Altres agències de socialització. El mercat laboral i els productes culturals

El model d'ocupació reflecteix una jerarquia en la qual les dones estan subordinades pel que fa als homes quant a ingressos, estatus i capacitat de promoció. La desigualtat d'estatus al mercat laboral per les dones és resultat, a la vegada, de les pràctiques discriminatòries desenvolupades pels empresaris i l'origen de la divisió sexual del treball que assigna la principal responsabilitat de la família i de la cura dels nens a les dones. El matrimoni i els fills han acostumat a treure les dones del mercat laboral o a reduir el seu horari laboral remunerat a un altre millor encara que les dones de classe treballadora i de minories constitueixen una excepció, donat que la pobresa les impulsa al mercat laboral amb independència del matrimoni, edat o nombre de fills.

Vegem les dades: en el 2002, tal com es pot observar en les taules posteriors, Espanya presenta una taxa d'activitat femenina del 44% situant-se amb una diferència de 30 punts en relació amb països com Dinamarca (72,6%) o Suècia (72,5%). Per sota d'Espanya hi trobem Itàlia amb un 41,9%.

En tots els països, la taxa d'activitat dels homes és superior a la de les dones. No obstant, malgrat la tendència a convergir, en alguns països les taxes de temps parcial de les dones són molt elevades com ara als Països Baixos i el Regne Unit.

	Taxa d'activitat de 15 a 64 anys Dones	Taxa d'activitat de 15 a 64 anys Homes	Temps parcial % Dones	Temps parcial % Homes
UE-15	54,9	73,0	33,7	6,3
Bèlgica	51,1	68,1	37,7	5,9
Dinamarca	72,6	80,2	31,4	11,0
Alemanya	58,7	72,6	39,3	5,3
Grècia	42,7	71,7	8,1	2,3
Espanya	44,0	72,8	17,0	2,6
França	56,4	69,6	29,7	5,0
Irlanda	55,2	74,7	30,5	6,5
Itàlia	41,9	68,9	16,7	3,7
Luxemburg	50,8	74,9	25,6	1,8
Països Baixos	65,9	82,9	72,8	21,5
Àustria	60,2	76,7	33,6	4,3
Portugal	61,2	76,3	16,4	7,1
Finlàndia	67,3	70,9	17,1	8,0
Suècia	72,5	75,5	32,9	11,2
Regne Unit	65,3	77,7	44,0	9,4

Font: Elaboració pròpia. Taxes d'activitat d'home i dones als països de la UE (2002)

	Taxes d'activitat de 15 a 64 anys Dones	Taxes d'activitat de 15 a 64 anys Homes	Temps parcial % Dones	Temps parcial % Homes
UE-15	59,8	70,6	37,6	9,3
Bèlgica	56,8	66,9	43,5	9,0
Dinamarca	70,0	75,2	35,8	14,8
Alemanya	68,0	77,6	45,0	9,1
Grècia	41,9	60,6	11,8	4,7
Espanya	50,6	60,2	24,4	6,5
França	60,0	68,0	30,0	6,4
Irlanda	55,1	62,7	34,9	13,3
Itàlia	47,1	66,5	31,0	6,7
Luxemburg	59,0	72,5	36,1	4,7
Països Baixos	70,4	79,7	76,9	24,9
Àustria	67,3	77,8	44,4	7,8
Portugal	58,7	64,9	14,1	8,2
Finlàndia	68,2	70,5	19,4	9,1
Suècia	71,8	75,6	38,6	12,5
Regne Unit	65,1	75,2	42,3	11,5

Font: Elaboració pròpia. Taxes d'activitat d'home i dones als països de la UE (2012)

Deu anys després en matèria d'activitat femenina, els països escandinaus conjuntament amb els Països Baixos, també Àustria, Anglaterra i França (es troben per sobre del 50%). Contrasten amb els països del sud d'Europa: Grècia, Espanya i Itàlia amb l'excepció de Portugal (que se situen per davall o molt propers al del 50% com ara Espanya i Catalunya). D'altra banda, la diferència entre la taxa d'activitats entre homes i dones és escassament significativa en els Països escandinaus, pel contrari, arriba a la seva màxima diferència als països del sud d'Europa, especialment a Grècia, Itàlia i Espanya. Si observem les taxes d'ocupació a temps parcial, les dones superen en tots els països a la dels homes sent molt significativa la diferència als Països Baixos, Alemanya i Bèlgica, sent menor a Itàlia, Grècia i **Espanya**¹.

Si ho analitzem per branca d'activitat d'homes i dones al 2010, observarem branques d'activitats feminitzades i branques d'activitat masculinitzades; per exemple d'acord amb les dades que presenta la taula posterior per al 2010 continuen sent branques feminitzades: les activitats de la llar, servei domèstic i altres serveis de la llar, també les activitats sanitàries, les educatives, administració, serveis auxiliars i serveis d'hoteleria; mentre que són branques masculinitzades l'agricultura, ramaderia, indústries extractives, manufactureres, subministrament energia i gas, residus, transports, informació i comunicacions.

¹ Les diferències entre països pot venir determinada per les possibilitats de què l'estructura laboral ofereixi amb molta, bastant o poca freqüència aquesta possibilitat. També pot venir condicionada per l'existència de permisos parentals. No obstant, aquesta possibilitat queda determinada a priori ja que els sous de les dones solen una mitjana d'un 25% més baixos que el dels homes per al mateix lloc de treball.

BRANCA D'ACTIVITAT	PERCENTATGE DE FEMINITZACIÓ
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	25,6
Indústries extractives	6,0
Indústria manufacturera	25,5
Subministrament d'energia, gas, vapor i aire condicionat	20,0
Subministrament d'aigua, activitats de sanejament gestió de residus i descontaminació	14,4
Construcció	8,4
Comerç a l'engròs i al detall, reparació de vehicles de motor i motocicletes	49,2
Transport i emmagatzemament	17,8
Hosteleria	54,0
Informació i comunicacions	30,5
Activitats financeres i d'assegurances	45,4
Activitats immobiliàries	47,4
Activitats professionals, científiques i tècniques	48,4
Activitats administratives i serveis auxiliars	57,0
Administració pública i defensa, Seguretat social obligatòria	41,5
Educació	66,0
Activitats sanitàries i de serveis socials	76,7
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	43,9
Altres serveis	69,8
Activitats de la llar	91,1
Activitats d'organitzacions i organismes extraterritorials	20,8
TOTAL	44,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'EPA

Si reflexionem sobre com es distribueix el poder en societat (segons dades de EPA), molt especialment, en l'àmbit laboral constatarem que el percentatge de feminització de gerents i directors/es és d'una quarta part; és a dir, una de cada quatre gerents o director/a és dona; aquesta perspectiva s'inverteix quan anem a la posició de tècnics, científics, intel·lectuals i professionals; en aquest cas el percentatge és d'un 54,6% de feminització. Aquest fet s'explica per una tendència majoritària de dones amb carrera universitària que accedeixen a llocs de rang mitjà, molt especialment, en les administracions. D'altra banda, també les dones cada cop més accedeixen als estudis de doctorat rang màxim que la universitat ofereix essent la investigació una de les seves sortides naturals. En aquest sentit, les dones estan ocupant llocs que fins ara havien estat ocupats per homes, i quan hi havia dones, habitualment, els investigadors tendien a apropiarse dels seus avenços ja que la dona es veia més en una situació secundària. Afortunadament les dades de la taula següent mostren com es va invertint la tendència.

En les posicions intermitges com ara comptables, administratius i altres empleats d'oficina les dones predominen en un 63,1%. També en els serveis personals, de protecció, la feminització és d'un 63,1%. No obstant tant aquesta darrera com la resta la capacitat d'exercir el poder és molt limitada. Les societats actuals el prestigi i el es mesura per la capacitat d'exercir comandament o desenvolupar posicions d'autoritat, la resta de posicions té poca capacitat de prendre decisions.

Pel que fa als salaris, el primer que cal posar de manifest és que en tots els sectors d'activitat hi ha diferències salarials entre homes i dones en diferents graus, això no obstant, sempre a favor del sexe masculí com es pot constatar en la taula següent.

BRANCA D'ACTIVITAT	HOMES	DONES	DIFERÈNCIA SALARIAL (%)
Indústries extractives	26.213,1	27.123	-3,1
Indústria manufacturera	19.728	25.341,9	-17,5
Subministrament d'energia elèctrica, gas i vapor	42.200,8	52.190,7	-16,5
Subministrament d'aigua, activitats de sanejament gestió de residus i descontaminació	19.280,2	24.745,7	-18,4
Construcció	20.011,5	22.067,2	-8,1
Comerç a l'engròs i al detall, reparació de vehicles de motor i motocicletes	16.074,2	22.843,1	-17,6
Transport i emmagatzemament	19.262,1	23.073,9	-13,2
Hosteleria	12.518,3	15.940,3	-10,6
Informació i comunicacions	26.716,3	34.513,4	-15,3
Activitats financeres i d'assegurances	34.772,5	48.054,7	-16,9
Activitats immobiliàries	17.103,6	24.134,7	-13,5
Activitats professionals, científiques i tècniques	20.598,9	31.325,3	-19,3
Activitats administratives i serveis auxiliars	13.056,1	19.132,9	-17,7
Administració pública i defensa , Seguretat social obligatòria	25.830,1	29.382,3	-6,4
Educació	21.459,5	22.237,8	-1,1
Activitats sanitàries i de serveis socials	23.850,5	31.757,1	-6,9
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	15.058,3	18.371,5	-10,7
Altres serveis	13.721,9	20.085,9	-13,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Tot seguit mostrem de manera ordenada de més a menys els diferents sectors i diferències percentuals salarials.

BRANCA D'ACTIVITAT	DIFERÈNCIES SALARIALS
Subministrament energia elèctrica, gas, vapor...	124,5%
Activitats financeres i d'assegurança	86%
Informació i telecomunicacions	40%
Hosteleria	37,8%
Activitats administratives i serveis auxiliars	29,6%
Activitat artística recreativa i d'entreteniment	25,1%
Indústria extractiva	20,02%
Activitats sanitàries i serveis socials	13,8
Activitats professionals científic tècniques	13,4%
Comerç i reparació de vehicles	13,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Curiosament en la darrera fila s'hi apleguen activitats tan diverses com l'educació i (molt feminitzada i la construcció (molt masculinitzada).

En quant a la distribució del temps entre homes i dones podem dir que les dades senyalen que no s'han produït variacions. Les dones continuen dedicant més temps a la llar que els homes. No disposem dades suficients per analitzar si aquesta no variació pot atribuir-se als efectes de la crisi.

Podem comparar les taxes d'activitat per sectors obtingudes a Catalunya i les obtingudes a França.

Les taules anteriors ens permeten observar la coincidència en els sectors d'activitat en què es concentren, majoritàriament, les dones i que són el sector de serveis i els sectors d'educació, sanitat i administració pública. Atenem al que **Gosta Esping Andersen**² ens diu a propòsit del sector serveis. Per aquest autor la categoria serveis és difícil de catalogar perquè en ella s'inclouen activitats de nivell molt divers. Els sector serveis augmenta en volum quan les empreses o les famílies decideixen satisfer les seves necessitats al mercat. En aquest procés, les empreses contribueixen a la desindustrialització i a la terciarització, a la vegada, les famílies, sigui per les necessitats de reproducció o activitats relacionades amb la cura personal o amb la diversió, creen llocs de treball en el sector terciari encara que no necessàriament més treball. Els llocs de treball relacionats amb els serveis personals i socials solen ser equivalents al treball domèstic. Aquesta primera conceptualització ens dona una primera perspectiva del que suposa aquest sector. Pel que fa a la classificació dels serveis Esping-Andersen els agrupa en quatre sectors: empresarials, distributius, personals i socials.

Els serveis empresarials inclouen les finances, les assegurances, la propietat immobiliària i els serveis professionals relacionats amb les empreses (comptabilitat, consultoria, màrketing ...); els serveis distributius inclouen la venda a l'engròs, la venda al públic, el transport, les comunicacions. Van sorgir de la mà del consum i el transport massiu. A l'actualitat aquests serveis s'han estancat i estan en recessió. No obstant això, els que més ens interessen, en el nostre cas, són els serveis personals (al consumidor) i els serveis socials. Els serveis personals constitueixen l'equivalen modern de l'antiga servitud integrada per majordoms, criades, jardiners i altres ajudes domèstiques. També els que inclouen plaer i diversió comprada. En qualsevol dels dos casos han de competir per unes tasques que les famílies poden fer per si mateixes. Aquests serveis absorbeixen molta mà d'obra de baixa qualificació que es veu contrarestatada per la tecnologia i els béns de capital de la unitat familiar. Això fa que la substitució de treball familiar resulti fàcil, però depèn, en última instància del cost d'oportunitat. Al menys que resultin assequibles, els serveis personals poden estancar-se. Per un altra banda, els serveis socials inclouen la sanitat, l'educació i un ampla gama d'activitats assistencials. Són enormement dinàmics perquè el nivell educatiu de la població augmenta a la vegada que l'envelliment i la intensificació de la demanda d'assistència sanitària. En els serveis socials predomina la mà d'obra qualificada a causa de l'elevat percentatge de metges, infermeres i professors; però és un tret notable que a mesura que creixen els serveis assistencials, s'incrementa el biaix a favor d'una mà d'obra de baixa qualificació. Esping Andersen vaticina que l'enorme creixement del sector serveis pot produir una gran quantitat de treballs pèssims.

De què ens serveix aquesta advertència? En les estadístiques hem observat com els sector serveis inclosos l'educació i l'administració estan ocupats o tendeixen a ocupar-se per dones. El problema és que tant els serveis personals com els socials no són competitiu econòmicament: és a dir, no generen beneficis monetaris i en una societat on la rendibilitat econòmica és un dels principals exponents del nivell de riquesa d'un país, la qualitat o precarietat d'aquests serveis tenen escassa importància. La primera conseqüència és que la capacitat de reivindicació d'aquets serveis queda molt minvada, ja que l'interès econòmic predomina per damunt de l'interès social. Les taules anteriors ens mostren que són posicions, majoritàriament, ocupades per dones. Encara més en les posicions més baixes ocupades per dones immigrants. Aquestes posicions tenen escasses possibilitats de revaloritzar-se i amb això, atenuen les probabilitats i expectatives de promoció, a més de què han d'ajustar permanentment els salaris. Per una altra banda, la sobretitulació de moltes

---

² Esping-Andersen, G. (2000). Fundamentos sociales de las economías postindustriales, ed. Ariel.

joves no els suposarà l'accés a una millor posició en el mercat de treball; que, progressivament, s'envaeixin els estudis i les professions reservades pels homes.

Desigualtats culturals

Gilbert i Taylor³(1991) s'interessen pel paper que juguen els textos culturals en la construcció de la feminitat i com aquets fan referència a les experiències vitals de les adolescents. Els textos culturals inclouen formes representatives tals com les sèries televisives o les revistes per adolescents, i també les formes en què la gent viu i s'interrelaciona. A l'intentar entendre la feminitat, les adolescents s'exposen a discursos que limiten les maneres típiques en què les joves veuen el món. Aquests discursos fan pressió sobre elles per aconseguir un nuvi, per centrar-se en el matrimoni i la maternitat i per experimentar episodis "romàntics". Inclòs quan professores feministes animen explícitament a les preadolescents i adolescents a allunyar-se de les actituds estereotipades, les noies troben moltes dificultats per fer-ho. El plantejament emfatitza les contradiccions i el potencial pel canvi i les lectures alternatives. Les noies poden situar-se "elles mateixes" d'un altra forma, però no és fàcil ja que "el poder de la socialització infantil tant en, la família com, indirectament a l'escola, és que els missatges funcionen tant a nivell conscient com inconscient".

- **Ciencia, tecnología y género**

Organización de las Naciones Unidas (2007) *Ciencia, tecnología y género. Informe internacional. Resumen*. Ediciones UNESCO. Recuperat 16 desembre 2014, des de

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/sc_stg_executive_summary-es.pdf

- **Mujeres y trabajo**

Consejo Económico y Social. España. (2012) *Informe 01/2011. Tercer informe sobre la situación de las mujeres en la realidad sociolaboral española*. Madrid. Recuperat 16 desembre 2014, des de <http://www.ces.es/documents/10180/18510/Inf0111>

- **[Organización internacional del trabajo](#)**

---

³ Gilbert, P. Taylor, S. (1991). *Fashioning the feminine. Girl, populars and schooling*. Australia, Allen and Unwin, 1991. També pot veure's McRobbie, A. (1991). *Feminism and youth culture. From Jackie to Just Seventeen*, Macmillan Press.